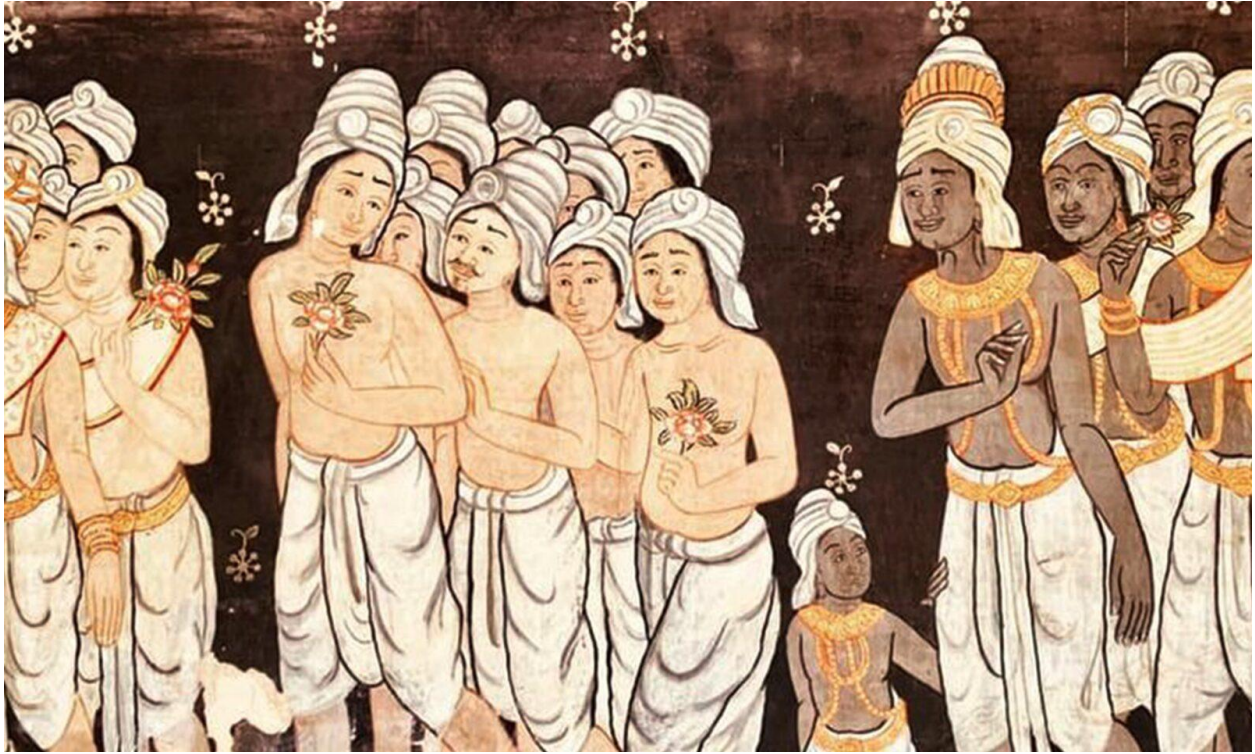

เจ้าเซ็น (1)

สมัยกรุงศรีอยุธยา แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมี ‘พิธีเจ้าเซ็น’ หรือ ‘พิธีเต็นเจ้าเซ็น’ พิธีกรรมของศาสนาอิสลามแล้ว ดังที่ “จดหมายเหตุ ลาลูแบร์” (ฉบับสันต์ ท. โกมลบุตร แปล) บันทึกไว้ว่า

“สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามโปรดให้สร้างสุเหร่าขึ้นเป็นหลายแห่ง และทุกวันนี้ก็ยังโปรดพระราชทานพระราชทรัพย์เป็นค่าใช้จ่ายในพิธีทางศาสนาอันสำคัญ ซึ่งพวกแขกมัวร์ทำการเฉลิมฉลองติดต่อกันอยู่ตั้งหลายวัน เพื่อเป็นอนุสติถึงวันมรณภาพของอาลี หรือวันมรณภาพพระบุตรของอาลี” บาทหลวงตาชาร์ด คณะเยซุอิตที่เดินทางเข้ามาช่วงปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้เล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมอยุธยา กับศาสนาอิสลามไว้ใน “จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยาม” (ฉบับสันต์ ท. โกมลบุตร แปล) ดังนี้

“มีคนสยามเป็นอันมากทั้งชายหญิงทุกวัยที่นับถือศาสนาพระมะหะหมัด ด้วยว่านับตั้งแต่มีพวกมัวร์เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรแล้ว ก็ตั้งผู้คนพื้นเมืองไปเข้าศาสนาได้มิใช่น้อย” (อักษรวิธีตามต้นฉบับ)

คำว่า ‘เจ้าเซ็น’ พบในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์หลายเรื่องด้วยกัน เป็นหลักฐานยืนยันเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมเชื้อะห์บนผืนแผ่นดินไทย ดังจะเห็นได้จาก ‘เทบตเจ้าเซ็น’ ใน “กาพย์เห่เรือ” พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2

“คลเดือนมะหะร่าเจ้า เซ็นปี ใหม่แม่
มะหรง่นประปรานทวิ เทวษให้
ท่อนเห็นมิงมารศรี เสมอชีพ มานา
เรียมลูปอกไล่ไล่ คู่ช่อนทรวงเซ็น ฯ
คลเดือนเรียมมะหะร่า ขึ้นสองคำแบกตั้งการ
เจ้าเซ็นลิวันวาร ประหารอกฟกพุ่มนัยน์
มะหะร่าเรียมคอยเคร่า ไม่เห็นเจ้าเคร่าเสียใจ
ลูปอกโอ้อาลัย ลาลคล้ากำสรวลเซ็น ฯ”

ชาวไทยมุสลิมเชื้อะห์มีใช้อาศัยอยู่ในเมืองไทยเท่านั้น ยังประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของศาสนาอิสลามอีกด้วย ‘พิธีเต็นเจ้าเซ็น’ หรือ ‘พิธีเจ้าเซ็น’ ที่บันทึกไว้ในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์นั้นเป็นพิธีที่สืบเนื่องมาจากสมัยท่านสุเชนเป็นอิหม่าม (ผู้นำในศาสนาอิสลาม) ถูกทารุณกรรมและสังหารอย่างเหี้ยมโหดพร้อมบริวารอีก 72 คนที่กระบะลาห์

พิธีไว้อาลัยจัดขึ้นทุกเดือนมะหะร่า หรือมุฮัรรม (ชื่อเดือนแรกตามปฏิทินของอิสลาม) จะเรียกว่าขึ้นปีใหม่อิสลามก็ได้ เป็นเดือนสำหรับจัด ‘พิธีมะหะร่า’ หรือ ‘พิธีอาชูรออ’ ที่คนไทยเรียกว่า ‘พิธีเจ้าเซ็น’ หรือ ‘พิธีเต็นเจ้าเซ็น’ ดังที่โคลงบรรยายว่า

“คลเดือนมะหะร่าเจ้า เซ็นปี ใหม่แม่ มะหรง่นประปรานทวิ เทวษให้”

‘แขกมะหรง่น’ คือชาวไทยเชื้อสายเปอร์เซียต่างร่าให้อาลัยระลึกถึงอิหม่ามสุเชน (หลานตาศาสนทูตมุฮัมหมัด) และบริวารที่ถูกสังหารในวันอาชูรออ ซึ่งตรงกับวันที่ 10 เดือนมะหะร่า หรือเดือนมุฮัรรม ฮิจเราะห์ที่ 6 ของศาสนาอิสลาม (10 ตุลาคม ค.ศ.680 หรือ พ.ศ.1223)

ที่เรียกว่า ‘วันอาซูรอ’ หรือ ‘พิธีอาซูรอ’ เพราะคำว่า ‘อาซูรอ’ เป็นภาษาอารบิก แปลว่า 10 หรือวันที่ 10 ส่วนคำว่า ‘เจ้าเซ็น’ หรือ ‘แขกเจ้าเซ็น’ ศาสตราจารย์ ดร.รีนฤทัย สัจจพันธุ์ ราชบัณฑิตสาขาวรรณกรรม สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า ‘ยาฮูเซน’ ซึ่งเป็นคำที่ผู้ไว้อาลัยต่อท่านฮูเซนกล่าวในพิธี

ทุกปีพิธีจัดขึ้นรวม 10 วัน เริ่มตั้งแต่วันแรกของเดือนมะหะร่าจนถึงวันที่ 10 หรือวันอาซูรอ ส่วนหนึ่งของพิธีเล่าถึงประวัติศาสตร์ประกอบการร้องรำพันถึงการจากไปของท่านฮูเซนและบริวาร ดังข้อความว่า

“ดลเดือนเรียกมะหะร่า ขึ้นสองค่ำแขกตั้งการ

เจ้าเซ็นสิบวันวาร ประหารอกฟกพุ่มนัยน์”

สมัยรัชกาลที่ 3 กรมหมื่นไกรสรวิชิตได้ทรงพระนิพนธ์ “จารึกโคลงภาพคนต่างภาษา” ตอนหนึ่งว่า

“อาหรับภาพพวงนี้ แต่งกาย

เสื้อเควตโสภณกรอม ค่อเท้า

กางเกงวิลาศลาย แลเลียน

จีบจะตัดเกี่ยวเกล้า ต่างสี ๆ

เครื่องคำหมวกเสื้อเปลี่ยน แปลกตัว

ปางหูเซ็นถึงปี ป่าวพ้อง

ลุยเพลิงควั่นหัวจน โลหิต ถังนา

เดินตบอกร่ำร้อง ร่ำเซ็น ๆ” (อักษรวิธิตามต้นฉบับ)

โคลงบทแรกทำให้เรามองเห็นภาพการแต่งกายของชาวอาหรับ สวมเสื้อขาวยาวกรอมข้อเท้า และนุ่งกางเกงลายเนื้อผ้าเป็นมัน มีผ้าคลุมหรือผ้าโพกศีรษะต่างสีกัน

โคลงบทที่สองบอกให้รู้ว่าเมื่อถึงเทศกาลมะหะร่า หรือเทศกาลฮูเซน ก็เปลี่ยนไปแต่งกายสีดำทั้งเสื้อและหมวกเป็นการไว้อาลัย พิธีกรรมทางศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์มีทั้ง ‘ลุยเพลิง’ (ลุยไฟ) ‘ควั่นหัว’ (เอามีดกรีดศีรษะให้เลือดออก) และ ‘เดินตบอกร่ำร้อง ร่ำเซ็น’ คือระหว่างเดินก็ตบอกร้องไห้สาปแช่งศัตรู

เอกสารอ้างอิง

ญาดา อารัมภีร์. (2567, 16 มิถุนายน). เจ้าเซ็น (1). มติชนสุดสัปดาห์. https://www.matichon.co.th/weekly/column/article_774230